

Motion till riksdagen

1987/88:K223

av Olof Johansson m. fl. (c, m, fp)

om frihet att välja politiskt parti

I ett demokratiskt samhälle måste varje människa ha rätt att själv bilda sig en uppfattning i politiska frågor. I de politiska partierna samlas liktänkande för att främja sina idéer. Medlemskapet i ett politiskt parti är från denna utgångspunkt en djupt personlig angelägenhet. Endast den enskilde själv kan avgöra om hon eller han vill tillhöra ett politiskt parti och i så fall vilket.

Denna uppfattning kommer också till uttryck i regeringsformen (RF). I RF 2 kap. 2 § heter det sålunda: "Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant avseende." I andra bestämmelser i regeringsformen och i vallagen skyddas valhemligheten både mot det allmänna och mot enskilda.

Detta är uttryck för grundläggande och självklara värderingar i en politisk demokrati. Den enskilde skall själv och utan att behöva uppge det för andra bestämma vilket politiskt parti vederbörande vill stödja i de allmänna valen.

Lika självklart borde det i en demokrati vara att den enskilde själv genom en frivillig handling skall avgöra om hon eller han vill ansluta sig till ett politiskt parti samt avgöra vilket parti det skall gälla.

Denna princip borde enligt vår mening vara självklar för alla övertygade demokrater. Därför är det smärtsamt för oss att konstatera, att det största partiet i Sverige sedan lång tid tillbaka bryter mot grundsatsen om individens politiska integritet och suveränitet genom att tillämpa s. k. kollektivanslutning. Flertalet av medlemmarna i Sveriges socialdemokratiska arbetarparti har inte själva tagit ställning till sitt medlemskap. I stället har de registrerats som medlemmar genom majoritetsbeslut av fackliga organisationer och i många fall av klen besökta medlemsmöten.

Därvid har beslut fattats om anslutning av hela medlemskåren. Ett mycket stort antal av de anslutna medlemmarna vet inte ens om att de blivit medlemmar.

En orimlig effekt av detta principiellt förkastliga förfaringsätt är att hundratusentals personer, som i de allmänna valen röstar på andra partier, tvångsansluts till ett parti som de inte sympatiserar med. Dessutom tvingas de betala medlemsavgifter till detta parti. Omkring en kvarts miljon av det socialdemokratiska partiets medlemmar röstar inte på socialdemokraterna.

Den reservationsrätt som ges i efterhand och som brukar anföras som ett slags försvar för det primära övergreppet mot den enskildes politiska

integritet kan inte ge någon som helst legitimation åt systemet som sådant.

Det avgörande är att den enskilde inte själv får ta ställning till om hon eller han vill bli ansluten till det socialdemokratiska partiet.

Men därtill kommer bl. a. att den som i efterhand reserverar sig, dvs. kräver utträde, därmed har tvingats deklarerat att han/hon inte vill vara med i det socialdemokratiska partiet.

Detta harmoniserar illa med grundlagens bud om att den enskilde gentemot det allmänna skall vara skyddad mot allt tvång att ge till känna sin åskådning i politiskt avseende.

Det är också väl känt att många som reserverat sig mot kollektivanslutningen på olika sätt trakasseras, bl. a. på arbetsplatserna. Många avstår därför från att reservera sig för att undgå obehag. För enskilda individer kan kollektivanslutningen innebära ett åsiktsmässigt förtryck och ett personligt lidande.

Centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet har i riksdagen länge krävt att kollektivanslutningen skall avskaffas. Riksdagen har också åtta gånger uttalat att kollektivanslutningen skall upphöra. Det socialdemokratiska partiet har dock länge trotsat dessa uttalanden, och olika socialdemokratiska partisekreterare har vid utfrågningar i konstitutionsutskottet direkt förklarat att den socialdemokratiska partikongressens beslut står över uttalanden av Sveriges riksdag.

Detta har gjort att lagstiftning framstått som den enda säkra framkomliga vägen för att komma till rätta med den från principiell synpunkt helt förkastliga kollektivanslutningen.

Vid ett tidigare riksmöte behandlades ett antal motioner om förbud mot kollektivanslutning. Därvid beslöt konstitutionsutskottet att ett lagförslag som presenterats av centerpartiet skulle granskas av lagrådet. Detta betingades bl. a. av att socialdemokraterna tidigare hävdade att ett förbud i lag mot kollektivanslutning skulle strida mot skyddet för föreningsfriheten i regeringsformen. Att detta var en felaktig uppfattning bekräftades av lagrådet.

Lagrådsgranskning kom således till stånd och lagrådet yttrade sammanfattningsvis bl. a. följande (KU 1984/85:30): "Av det anförda framgår att den föreslagna lagen inte strider mot den enligt regeringsformen skyddade föreningsfriheten. Inte heller i övrigt möter lagförslaget något hinder från grundlagssynpunkt."

Lagrådet föreslog vissa formella ändringar i lagförslaget, vilka accepterades av alla de tre icke-socialistiska partierna. I riksdagen avslogs dock förslaget av socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna.

I gemensamma motioner såväl 1986 som 1987 återkom centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet med förslag om lagstiftning. Även dessa förslag avvisades av socialdemokraterna och kommunisterna.

Majoriteten återupprepade det av lagrådet underkända argumentet att lagstiftning skulle innebära ett otillbörligt ingrepp i föreningsrätten.

Den socialdemokratiska partikongressen 1987 beslutade om försök med nya anslutningsformer till partiet. Kongressens beslut innebär inte att socialdemokraterna avbördar sig den kvarnsten som kollektivanslutningen innebär.

För det första skall kollektivanslutning kunna tillämpas fram till och med

den 1 januari 1991. För det andra införs helt nya anslutningsbegrepp som starkt påminner om gamla anslutningsformer. En facklig organisation skall på två olika sätt kunna vara medlem i SAP. Därmed tvingas de fackligt anslutna att kollektivt vara med och betala till det socialdemokratiska partiet. Mest uppseendeväckande är dock att avgiften för individuellt ansluten medlem helt eller delvis skall kunna betalas av den fackliga organisationen. Partikongressens beslut blir därmed av kosmetisk karaktär.

Behovet av en "Lag om formerna för anslutning till politiskt parti", utformad på sätt som framgår nedan, kvarstår. Lagförslaget är identiskt med det förslag som lagrådet hösten 1984 fann väl förenligt med grundlagen.

Det måste också anses ligga i sakens natur att i den mån avgift uttas för medlemskapet så skall denna erläggas av den som individuellt anslutit sig till ett parti.

Mot. 1987/88

K223

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

att riksdagen antar bifogade förslag till lag om formerna för anslutning till politiskt parti.

Stockholm den 26 januari 1988

Olof Johansson (c)

Carl Bildt (m)

Bengt Westerberg (fp)

Lag om formerna för anslutning till politiskt parti

Mot. 1987/88

Härigenom föreskrivs följande:

K223

Bilaga

Enskild person får antas som medlem i politisk sammanslutning endast om han genom egen ansökan gett till känna att han önskar inträda i sammanslutningen. Antas någon som medlem utan sådan ansökan, saknar det rättsverkan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.